

Stanisław Stobiecki

Instytut Ochrony Roślin Oddział Sośnicowice

ul. Gliwicka 29, 44-153 Sośnicowice

tel. (032) 238 75 84, fax. (032) 238 75 03

e-mail: stocki@ior.gliwice.pl web: www.ior.gliwice.pl

SYMPOZJUM:

**„Redukcja ryzyka związanego z produkcją, dystrybucją
i stosowaniem środków ochrony roślin”.**

ORGANIZATOR:

Instytut Ochrony Roślin, Poznań – 12.12.2006r.

TYTUŁ:

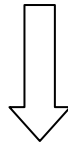
WSKAŹNIKI I STRATEGIE REDUKCJI RYZYKA

POLITYKI W DZIEDZINIE OCHRONY ROŚLIN I OCHRONY ŚRODOWISKA

ZBIEŻNOŚĆ POLITYK RÓŻNYCH KRAJÓW WYNIKA Z:

- współpracy międzynarodowej
- instytucjonalnych związków międzynarodowych
- harmonizacji prawa
- komunikacji między krajami
- konkurencji ekonomicznej

Stale podnoszenie standardów w dziedzinie ochrony środowiska

OECD	UNIA EUROPEJSKA	FAO
------	--------------------	-----

OBSZARY FUNKCJONOWANIA STRATEGII REDUKCJI RYZYKA

- Zapobieganie zagrożeniom „u źródła” – przez wszechstronną ocenę zagrożeń związanych z substancjami czynnymi i produktami przed udzieleniem zezwolenia na wprowadzenie do obrotu i stosowanie (przepisy prawne).
- Zapobieganie zagrożeniom przez redukcję stosowania środków ochrony roślin.
- Doskonalenie postępowania w: produkcji, pakowaniu, transporcie, magazynowaniu, stosowaniu, likwidacji odpadów pestycydowych, szkoleniach.
- Działania kontrolne wynikające z przepisów prawnych.

CELE STRATEGII REDUKCJI RYZYKA

- **Ochrona ludzi przed ryzykiem dla zdrowia i szkodliwymi efektami związanymi ze stosowaniem środków ochrony roślin i ich przenikaniem do organizmów poprzez pożywienie i wodę pitną.**
- **Ochrona środowiska przez szkodliwym wpływem środków ochrony roślin, bezpośrednim i pośrednim oddziaływaniem na środowisko naturalne, źródła wody oraz florę i faunę.**

PODSTAWOWY CEL: MINIMALIZACJA RYZYKA

Niezwykle trudno jest ustalić akceptowalny poziom „wpływu” środków ochrony roślin na ludzi i środowisko —→ z tego względu należy zredukować zużycie tak dalece jak to jest tylko możliwe.

ZAPOBIEGANIE ZAGROŻENIOM „U ŹRÓDŁA” – – ETAP REJESTRACJI

OECD

Podstawowe dokumenty strategiczne:

- 1. Wytyczne tzw. „dossier” – obejmują szczegółowo przygotowywanie danych dotyczących substancji aktywnych i preparatów przez przemysł.
Harmonizacja wymagań – łatwość wymiany informacji.**
- 2. Wytyczne tzw. „monografia” – opisują system dokonywania krajowych przeglądów pestycydów Harmonizacja wytycznych (format, zawartość) ułatwia niezależną ocenę ryzyka w celu podejmowania decyzji.
(aktualizacja 2005)**

UE

- 1. Dyrektywa 91/414/EWG dotycząca wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin.**
- 2. Rozporządzenie 396/2005 w sprawie najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości.**

Wysoce kompleksowa ocena zagrożenia związanego z substancją aktywną.

DOSKONALENIE POSTĘPOWANIA W CELU REDUKCJI RYZYKA

- produkcja
- pakowanie
- transport
- magazynowanie
- stosowanie
- odpady
- szkolenia

FAO

1. Manual on development and use of FAO and WHO Specifications for pesticides (2002) – wersja uaktualniona marzec 2006.
2. Międzynarodowy Kodeks Postępowania „International Code of Conduct on the Distribution and use of Pesticides”.

UE

1. 6 EAP – Szósty wspólnotowy program działań na rzecz środowiska naturalnego.
2. Strategia tematyczna w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów.
3. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz osiągnięcia zrównoważonego stosowania pestycydów.

FAO PESTICIDE SPECIFICATIONS

między innymi zawierają:

- wymagania dla technicznych substancji aktywnych
- wymagania dla formulacji
- określanie zawartości zanieczyszczeń
- metody badania porównywalności substancji
- badanie właściwości fizykochemicznych (gęstość, zwilżalność, lotność, wielkość cząstek, trwałość, kwasowość i inne)
- wytyczne dla poszczególnych rodzajów formulacji – stałych, ciekłych, zawiesin, emulsji

FAO Specifications sumuje wiedzę i doświadczenie światowych ekspertów i wielu instytucji międzynarodowych. Jest ważnym elementem harmonizacji wymagań w celu podniesienia jakości produktów.

ustanowienie „międzynarodowego wzorca odniesienia”

MIĘDZYNARODOWY KODEKS POSTĘPOWANIA PODCZAS DYSTRYBUCJI I STOSOWANIA PESTYCYDÓW FAO (2002)

porusza między innymi:

- **zarządzanie polityką pestycydową**
- **wytyczne ogólne badań**
- **uwagi dotyczące redukcji ryzyka dla zdrowia ludzi**
- **obowiązki stron w zakresie dystrybucji**
- **wymianę informacji w tym konwencja PIC (Prior Informed Consent)**
- **wytyczne etykietowania, pakowania, magazynowania, likwidacji odpadów**

6 EAP – SZÓSTY PROGRAM DZIAŁAŃ NA RZECZ ŚRODOWISKA⁹ (2001 – 2010)

Podstawowe pytanie: w jakim środowisku chcemy żyć ?

/motto/: nasza przyszłość – nasz wybór

Program ujmuje priorytetowe akcje dotyczące zagadnień:

- zmiany klimatyczne
- środowisko naturalne i bioróżnorodność
- środowisko i zdrowie oraz jakość życia
- gospodarka zasobami naturalnymi
- odpady

zwrócenie szczególnej uwagi na:

strategię tematyczną redukcji ryzyka ze strony pestycydów (TS)

STRATEGIA TEMATYCZNA W SPRAWIE ZRÓWNOWAŻONEGO STOSOWANIA PESTYCYDÓW (TS) – COM 2006

CELE:

- minimalizacja ryzyka dla zdrowia ludzi i środowiska ze strony stosowania pestycydów
- polepszenie systemów kontroli stosowania i dystrybucji
- redukcja stosowania niebezpiecznych substancji aktywnych
- promowanie dobrej praktyki ochrony roślin
- ustanowienie przejrzystego systemu monitorowania procesów ochrony roślin, raportowania i **stosowania odpowiednich wskaźników**
- opracowywanie Narodowych Planów Działania (NAP)

TS CEL: MINIMALIZACJA RYZYKA DLA LUDZI I ŚRODOWISKA ZE STRONY PESTYCYDÓW

- **NAP – plany narodowe miały powstawać w UE w okresie lipiec 2002 – lipiec 2004.**
- **Pogłębianie wiedzy dla obszarów wrażliwych ze względu na ochronę środowiska i dla analizy ryzyka.**
- **Badania epidemiologiczne długookresowe dla grup szczególnie narażonych.**
- **Systemy informacyjne o sprawach incydentalnych.**
- **Zwiększenie zakresu prac naukowo-badawczych w dziedzinie bardziej bezpiecznych technologii (IPM) nowoczesnych technik wytwarzania i aplikacji środków.**
- **Badania prawdopodobnych efektów synergistycznych.**

UE: DZIAŁANIA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO STOSOWANIA PESTYCYDÓW

WNIOSEK:

**Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady, Bruksela 12.07.2006r.
COM(2006)373
ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz osiągnięcia
zrównoważonego stosowania pestycydów**

Projekt określa zasady dotyczące:

- 1. Sporządzania krajowych planów działania NAP (zmniejszenie zagrożeń i minimalizacja ryzyka).**
- 2. Włączenie wielu instytucji w proces tworzenia NAP.**
- 3. Stworzenia systemu szkoleń dystrybutorów, użytkowników i systemu informowania społeczeństwa.**
- 4. Regularnych kontroli sprzętu.**
- 5. Prowadzenie oprysków z powietrza (ograniczenie).**
- 6. Ochrony środowisk wodnych przed SA ś.o.r.**

UE: DZIAŁANIA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO STOSOWANIA PESTYCYDÓW (c.d.)

7. Ustalenia obszarów na których ogranicza się stosowanie ś.o.r.
8. Postępowania z opakowaniami i odpadami.
9. Opracowania ogólnościatowych norm dla IPM.
10. Pomiaru postępów w ograniczaniu zagrożeń za pomocą właściwych zharmonizowanych wskaźników.
11. Ustanowienia systemu informacji na rzecz ciągłego rozwoju, zaleceń i najlepszych praktyk postępowania.

ROZDZIAŁ V **WSKAŹNIKI**, SPRAWOZDAWCZOŚĆ I WYMIANA INFORMACJI

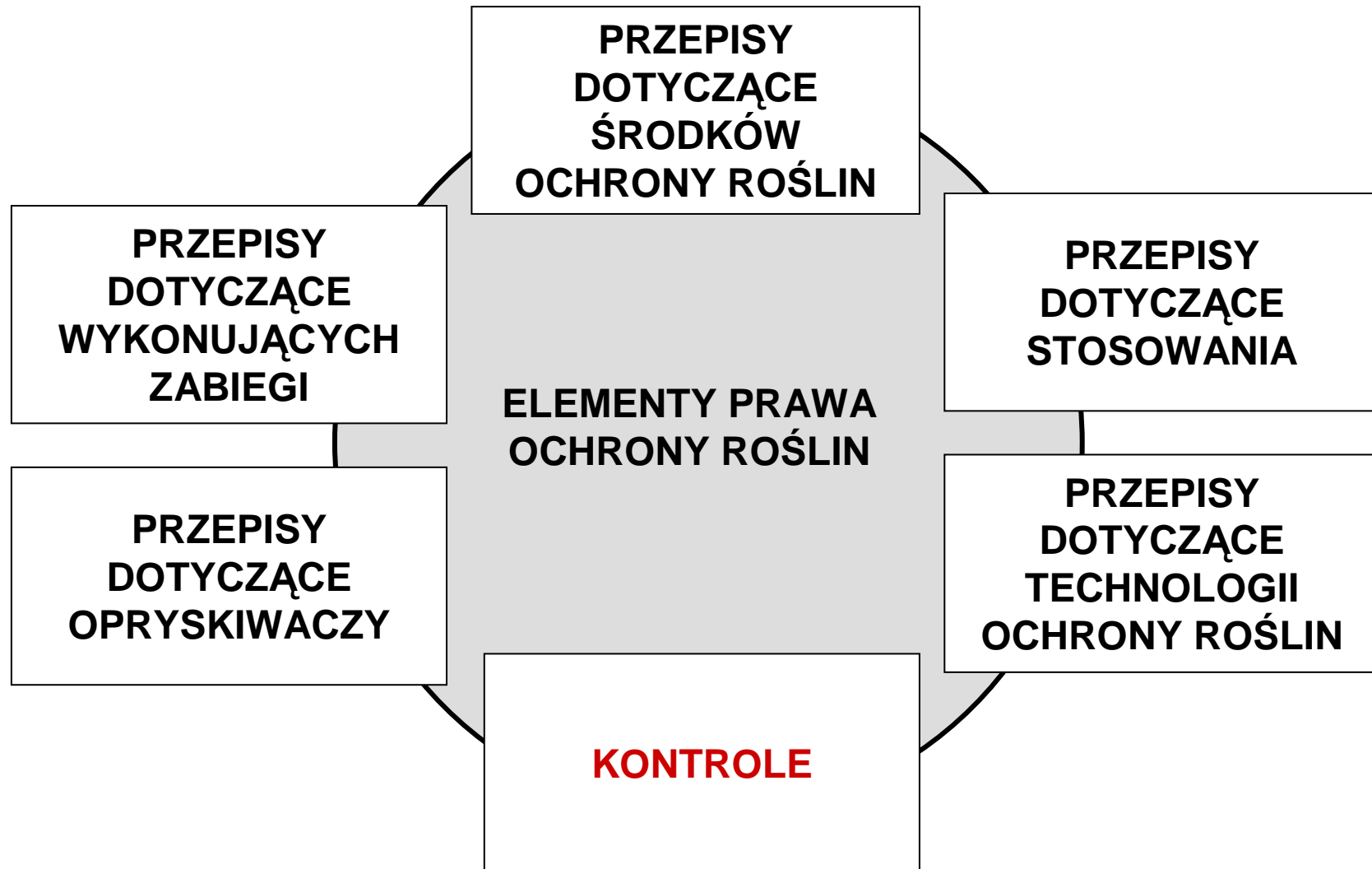
ARTYKUŁ 14: WSKAŹNIKI

Artykuł zawiera między innymi:

- **Komisja opracuje zharmonizowane wskaźniki zagrożenia (ryzyka).**
- **Państwa wykorzystują dane statystyczne do:**
  - obliczania wspólnych zharmonizowanych wskaźników ryzyka na poziomie krajowym
  - określania tendencji w zakresie stosowania poszczególnych SA
  - określania priorytetowych SA i priorytetowych upraw
- **Komisja wykorzystuje dane statystyczne do obliczania wskaźników ryzyka na poziomie wspólnotowym w celu szacowania tendencji w zagrożeniach.**
- **Komisja wykorzystuje wskaźniki i inne dane do kształtowania wspólnotowej polityki minimalizacji zagrożeń.**

OBSZAR KONTROLNY W STRATEGII REDUKCJI RYZYKA

REDUKCJA RYZYKA (RR) – DZIAŁANIA OECD

Grupa ekspertów: Risk Reduction Steering Group RRSB (dr Wolfgang Zornbach – Niemcy)

Projekt OECD

Redukcji Ryzyka Pestycydowego – rozpoczęcie 1994 rok

Cele projektu:

1. tworzenie podstaw tematyki redukcji ryzyka (strategie, prawo)
2. nadanie aspektu międzynarodowego
3. współpraca i wymiana informacji w dziedzinie RR

Seminaria:

1. Zagadnienia ekonomiczne związane z RR	Kopenhaga – 2001
2. Spełnianie wymagań przez użytkowników ś.o.r.	Paryż – 2003
3. Uprawy małoobszarowe	Canberra – 2003
4. Gospodarka opakowaniami	Bonn – 2004
5. Zagadnienie etykiet ś.o.r.	Paryż – 2005
6. Techniki aplikacyjne	Wellington – 2005

Raport: OECD-RRSG

Drugie Badanie Redukcji Ryzyka (2006)

The second Risk Reduction Survey

Instytut Ochrony Roślin
Oddział Sońnicowice

Poznań, 12.12.2006r.

REDUKCJA RYZYKA – DZIAŁANIA OECD (c.d.)

RAPORT DRUGIE BADANIE REDUKCJI RYZYKA

Zawiera między innymi:

- **Syntetyczne omówienie rezultatów działań w dziedzinie redukcji ryzyka**
- **Wytypowanie zagadnień do współpracy międzynarodowej np. tworzenie krajowych strategii redukcji ryzyka, monitoring wód gruntowych i powierzchniowych, rejestracja i re-rejestracja**
- **Raporty krajowe dotyczące stanu prac nad redukcją ryzyka (17 krajów i Komisji UE)**

Australia, Kanada, Dania, Niemcy, Węgry, Irlandia, Japonia, Korea, Holandia, Nowa Zelandia, Norwegia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Szwajcaria, Anglia, USA

REDUKCJA RYZYKA – DZIAŁANIA OECD (c.d.)

PLANY

Seminaria:

- szkolenie i bezpieczeństwo operatorów
- aspekty ekonomiczne RR – wsparcie ze strony rządów
- transfery technologii ochrony roślin
- metody alternatywne w ochronie roślin
- wymiana informacji – komunikacja (instytucje rządowe i inne)
- specjalne „ścieżki” rejestracyjne w aspekcie RR

Główne zadania:

- **wdrażanie i propagowanie wskaźników redukcji ryzyka pestycydowego**
- wymiana informacji – bazy danych i zastosowanie technologii XML

STRATEGIA REDUKCJI RYZYKA PESTYCYDOWEGO – USA

EPA – Biuro Programów Pesticydowych (OPP – Office of Pesticides Programs)

realizacja strategicznego długoterminowego planu EPA

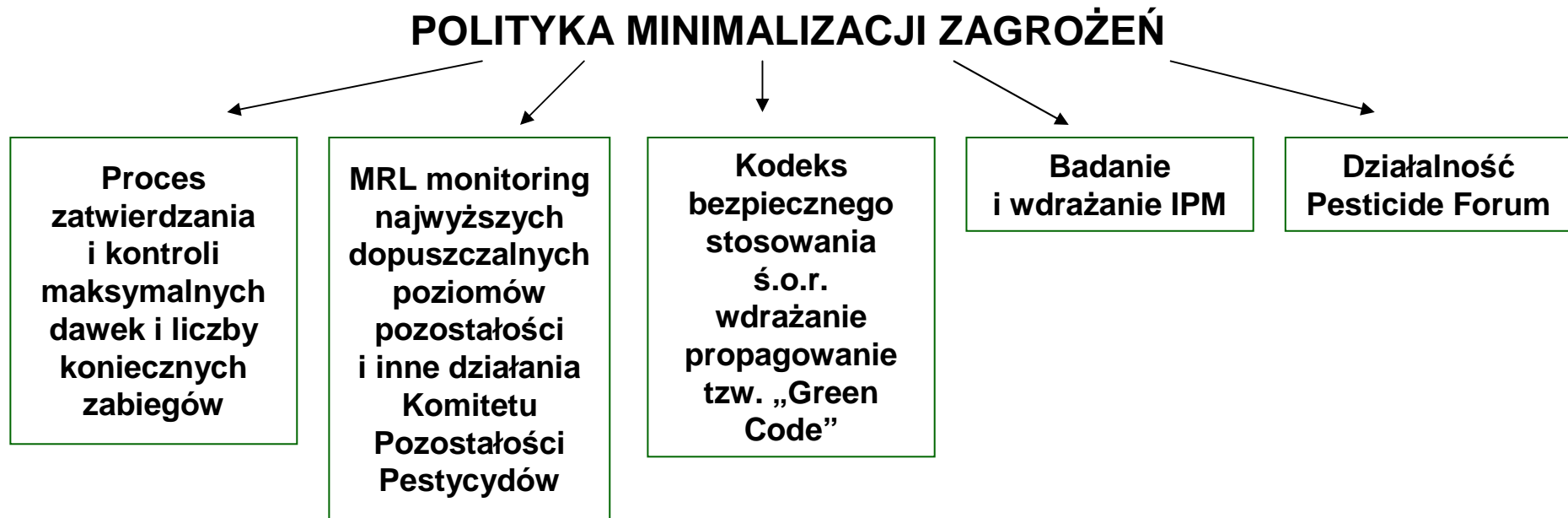
PROGRAM PESP (Pesticide Environmental Stewardship Program)

- PESP to program, w którym uczestnictwo jest **dobrowolne**,
- tworzy partnerstwo między organizacjami rządowymi, a użytkownikami środków ochrony roślin,
- redukcja ryzyka dla zdrowia i środowiska we wszystkich aspektach i wprowadzanie IPM,
- przystępowanie organizacji do PESP np. związki producentów → np. National Potato Council – aktualnie **147** uczestników PESP,
- tworzenie własnych strategii przez członków PESP w oparciu o wytyczne EPA,
- pomoc EPA i władz federalnych (finansowanie, organizacja),
- opracowany system badania efektywności działań,
- przystąpienie do PESP jest zobowiązaniem do realizacji strategii.

STRATEGIA REDUKCJI RYZYKA PESTYCYDOWEGO – ANGLIA

- Instytucje kształtujące politykę w dziedzinie RR: **PSD** **Pesticide Forum**
Agencja Standardów Żywności, Agencja Środowiska, inne
- **Pesticide Forum** – przedstawiciele 25 organizacji (nauka, przemysł, użytkownicy, organizacja pozarządowa (PAN – UK) – organ doradczy dla rządu, promujący nowoczesne techniki i technologie, przyspieszający wdrażanie osiągnięć nauki do praktyki.

STRATEGIA REDUKCJI RYZYKA PESTYCYDOWEGO – ANGLIA

(c.d.)

Narodowa Strategia Zrównoważonego Stosowania Środków Ochrony Roślin

/projekt/

Cele:

- redukcja ryzyka pestycydowego i negatywnego wpływu ś.o.r. na środowisko,
- popieranie badań i promowanie alternatyw w stosunku do ś.o.r.,
- popieranie i promowanie działań redukujących „uzależnianie” się od chemicznej ochrony roślin,
- prowadzenie działań w kierunku zabezpieczenia ekonomicznego interesu użytkowników ś.o.r.,
- promowanie „najlepszych” praktyk działań (IPM, inne),
- zabezpieczenie interesów konsumentów w aspekcie bezpieczeństwa żywności i zapewnienie wolnego wyboru

Proces zatwierdzania: od 2003 – do teraz

DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUCJI POZARZĄDOWYCH W DZIEDZINIE REDUKCJI RYZYKA PESTYCYDOWEGO

KAMPANIA PURE

Pesticides **U**se **R**eduction in **E**urope (start 2002)

Organizacja:

PAN (Pesticide Action Network Europe)

CELE /między innymi/

- prowadzenie krajowych badań określających konsekwencje redukcji stosowania ś.o.r.,
- kreowanie planów krajowych zawierających redukcje stosowania (25% w ciągu 5 lat),
- doprowadzenie do pełnego dostępu do informacji,
- udział różnych organizacji (w tym NGO) w opracowywaniu krajowych planów działań (NAP),
- popularyzacja IPM aż do osiągnięcia stanu, w którym stosowanie IPM stanie się standardem w każdym europejskim gospodarstwie,
- szkolenie sprzedawców i użytkowników,
- kolekcjonowanie danych o produkcji i zużyciu ś.o.r.,
- zatrzymanie działań stwarzających szczególne niebezpieczeństwo dla ludzi i środowiska.

Instytut Ochrony Roślin
Oddział Sońnicowice

Poznań, 12.12.2006r.

OGÓLNA ROLA I PODZIAŁ FUNKCJONOWANIA WSKAŹNIKÓW²³

potrzeba istnienia wskaźników:

- wspomaganie monitorowania procesów rolno-środowiskowych,
- wspomaganie tworzenia strategii i polityk,
- identyfikowanie najważniejszych zagadnień środowiskowych,
- tworzenie konkretnych podstaw liczbowych w programach,
- ułatwianie zrozumienia współzależności między działaniami rolniczymi a środowiskiem,

podział na cztery grupy:

1. Zdefiniowane wskaźniki dla których wiadomo jakich danych statystycznych należy użyć.
2. Zdefiniowane wskaźniki nie posiadające bezpośredniego odniesienia do danych statystycznych – ale przy użyciu metod statystycznych można dojść do źródła informacji.
3. Wskaźniki nie do końca zdefiniowane – i nie do końca wiadomo jakich danych użyć.
4. Wskaźniki potrzebne, ale niezdefiniowane.

NAJWAŻNIEJSZE GRUPY WSKAŹNIKÓW RYZYKA PESTYCYDOWEGO

- wskaźniki środowiska wodnego „aquatic indicators” – ARI
- wskaźniki środowiska glebowego „terrestrial indicators” – TERI
- wskaźniki wód gruntowych
- wskaźniki narażenia konsumentów
- wskaźniki narażenia operatorów opryskiwaczy

WSKAŹNIKI

= narzędzia dla tworzenia polityk i strategii

WSKAŹNIKI

są funkcją ryzyka parametrów związanych ze stosowaniem pestycydów

RYZYKO

w rozumieniu Dyrektywy 91/414 to spodziewane stężenie pestycydu w środowisku (lub dawka) podzielone przez toksyczność

PODZIAŁ

wysokie ryzyko (4 pkt), średnie (2 pkt), niskie (0 pkt)

PROJEKT UNII EUROPEJSKIEJ

HAIR

HA

rmonized Environmental

I

ndicators for Pesticide

R

isk

początek 2004r.;

zakończenie marzec 2007r.;

18 instytucji

budżet 2,7 mln EURO,

kierownik Projektu: Robert Luttk, Holandia, Narodowy Instytut
Zdrowia Publicznego i Środowiska

Partnerzy z następujących krajów: Holandia, Niemcy, Anglia, Węgry,

Szwajcaria, Włochy, Belgia, Norwegia, Dania

SPODZIEWANE REZULTATY

- uzyskanie zestawu zharmonizowanych wskaźników środowiskowych i dotyczących zdrowia ludzi,
- forma → łatwy software – pakiet do obliczeń,
- uzyskanie narzędzia mają umożliwić przewidywanie ekspozycji i przemieszczania się pestycydów w środowisku i określenie ryzyka ostrego i chronicznego dla:
  - organizmów wodnych i glebowych,
  - wód gruntowych,
  - zdrowia publicznego (w tym dla kobiet ciężarnych),
  - dla operatorów i użytkowników pestycydów.

ELEMENTY NIEZBĘDNE DO TWORZENIA WSKAŹNIKÓW RYZYKA PESTYCYDOWEGO

- substancje aktywne środków ochrony roślin,
- parametry SA: dane dotyczące toksyczności, własności fiz-chem, inne,
- dane dotyczące zużycia (różne uprawy, położenie upraw),
- dane dotyczące sprzedaży ś.o.r.,
- dane dotyczące gleb (typ gleby, zawartość substancji organicznych, zawartość wody, przepuszczalność, inne),
- modele dla obliczeń stężeń SA w wodach gruntowych i powierzchniowych,
- modele do agregacji różnych wskaźników,
- różne lokalizacje obliczeń wskaźników (lokalne, regionalne, krajowe, poziom UE),
- różnorodność upraw,
- różnorodność typów gleb,
- różnorodność obecnie funkcjonujących wskaźników.

PRZYKŁAD: WSKAŹNIKI ŚRODOWISKA WODNEGO ARI ELEMENTY DO TWORZENIA

BAZY DANYCH

- środki ochrony roślin i SA,
- dane dotyczące zużycia,
- dane dotyczące upraw,
- dane geograficzne – odległości od wód,
- rozmieszczenie upraw,
- dane klimatyczne,
- terminy zabiegów,
- własności gleb.

EKSPOZYCJA

- sprzedaż ś.o.r.,
- powierzchnie traktowane,
- dawki dla poszczególnych SA,
- tabele znoszenia,
- modele przemieszczania się w glebie,
- modele zanikania SA w wodach.

TOKSYCZNOŚĆ

- dane toksyczności dla SA dla poszczególnych organizmów,
- modele krótko- i długoterminowego narażenia

PRZYKŁAD: REXTOX (JEDEN ZE WSKAŹNIKÓW ARI)

REXTOX (**R**atio of **EX**posure to **TOX**icity) – duża ilość danych wejściowych

- kalkulacja ryzyka na trzech poziomach:

Poziom 1. REXTOX określa potencjalne ryzyko dla zastosowania SA na hektar w oparciu o zalecane dawki

Ekspozycja potencjalna = DAWKA x (STRATY / GŁĘBOKOŚĆ WODY) x INDEX WODY

Poziom 2. Określa ryzyko na traktowany hektar biorąc pod uwagę dawki rzeczywiste i rzeczywistą liczbę zabiegów

**Ekspozycja = DAWKA x (STRATY / GŁĘBOKOŚĆ WODY) x INDEX WODY x
x ŚREDNIA CZĘSTOTLIWOŚĆ ZABIEGÓW**

Poziom 3. Określa ryzyko jak Poziom 2 z uwzględnieniem tzw. „podstawowej powierzchni traktowanej”

**EKSPOZYCJA = DAWKA x (STRATY / GŁĘBOKOŚĆ WODY) x INDEX WODY x
x ŚREDNIA CZĘSTOTLIWOŚĆ ZABIEGÓW x
x PODSTAWOWA POWIERZCHNIA TRAKTOWANA**

OSIĄGNIĘCIE REZULTATÓW W REDUKCJI RYZYKA PESTYCYDOWEGO (HOLANDIA)

NIE JEST PROBLEMEM

- niedostatek informacji,
- brak środków finansowych,
- brak dobrych technik stosowania i technologii ochrony roślin

JEST PROBLEMEM

brak silnych bodźców i zachęt do wdrażania programów redukcji ryzyka na poziomie gospodarstw rolnych

= ... a w PL ??? =

